

Р Ш 6 (2-4к)
К М 65

В. МІСІК

Будівники

Двоулім

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РШБ(2-4); М65 ІНВ. № 2625394

Автор Мисик В.

Назва Будівництво.

Місце, рік видання Х. К., 1933,

Кіл-ть стор. 124, [4] с.

-||- окр. листів _____

-||- ілюстрацій _____

-||- карт _____

-||- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка: 21. X. 2002,
Модь-

В. МИСИК

БУДІВНИКИ

ЛІТЕРАТУРА і МИСТЕЦТВО
ХАРКІВ   1933   КИЇВ

РЕДАКТОР
Л. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

ХУДОЖНЄ
ОФОРМЛЕННЯ
Б. БІЛОПОЛЬСЬКОГО

ТЕХКЕР
М. ГУЛАК

КОРЕКТОР
А. ФАЙБИШЕНКО

Головліт № 8449 (190)
Зам. № 292. 4 арк. Тир 2.000

X A P H I B

* *
*

Міста ростуть у роботі —
і в перших лавах зміж їх
ти виростаєш, Харків,
плечми заводів твоїх, —
і ти ростеш у роботі,
гримиш і вдень і вночі:
сто тисяч плечей пролетарських —
у кожному твоїм плечі.

Підводишся ти над степом,
зіпершись на два горби,
хребет випростуєш дужий
для лютої боротьби.
На ДЕЗі, на Турбобуді
ми чуєм серце твоє:
молотом тисячотонним
воно тобі в груди б'є.

Летить по країні гомін,
мов шторм іде звідкіля.
Це раду радять гіганти
й двигтять союзна земля.
З Москвою Харків говорить,

з Карагандою—Донбас—
і чути на тій нараді
мову мільйонних мас!..

В нестримнім темпі, в роботі
гіганти встають зусюд.
Здіймаються в небо плечі,
могутні плечі споруд.
Залізно встають гіганти
понад міста й лани—
і долю нашу здійсмають
на дужих плечах вони!

ДО ГРОСОВОГО МАЛЮНКА

Лазиш, лазиш безногий по бруку,
безрукый. Безлицый. Ніхто.

Ти — чернь. Одсічуть тобі руку,
а в тебе зростає сто.

Ти — незнаный. Хоч з повними трюмами
слави,

купленої за кров твою й піт,
виходять у Пасіфік пароплави
з прославлених Золотих воріт.

Ти — найжалкіший бідак Європи.
Ти — найстрашніший у неї страх.
І слава, за кров твою куплена, топить
пароплави у всіх морях.

Im Westen nichts neues, — бо ти вмирав
буденно, так само, як всі герої.
Тепер ти у війську голодних лав —
im Westen nichts neues!

Лиш ти новини даруєш містам
приносиш обпалене серце своє.
І де ти виходиш із лав — там
сто нових стає!

П'ЯТНАДЦЯТЬ РОКІВ

1

Формації рабства!
Плач і прокльон!
І заграви вогнищ
над світом старим!
І підіймались ряди колон
і сяяли злотом Атени й Рим,
і вся мармурова біла доба
зростала на чорній праці раба!

У чорних ямах,
де поклади руд,
де лився увічі
каторжний піт,
на дні проваль,
під муром споруд,
там ворухився, там ривсь, мов кріт,
прекрасний велетень, людський труд,
творець, що створив і людину й світ.

З усіми стихіями
у боротьбі,
він всесвіт тримав
на своїм горбі!

Творець, закутий в кайдани іржаві,
з тавром раба на світлім чолі,
стояв підпорою царській славі,
каріятдою всій землі.

Увесь, як в уздах,
у випнутих м'язах,
всю велич землі
він тримав на в'язах,
спустивши в напруженні темний вид
у рабським шереху каріятид.

Коли ж від напруження
він знемагав,
коли розгинався
на весь свій зріст,
трусились і падали стіни держав,
під королями хитався поміст
і світ, немов на вулкані, дрижав
і небо горіло над тьмою міст.

О сірі постави,
що вирости з тьми,
атланти, що небо
підперли плечми,
камінні господарі світу, закуті
в кайдани, скидайте держави з плеч,
виходьте у світ, переможці і судді,
затисши в руді спартаківський меч!

Хіба не болять вам м'язи, раби,
кістки вам не зігнуто лютим трудом?
Виходьте, виходьте на Римські горби!
Ідіть, розорайте Вовче Гніздо!

Скиньте із плеч
карнизи будов!
Хай загине цар, хай загине патрицій,
всі, хто пив молоко вовчиці
і хто п'є тепер нашу кров!

В нас воля одна й міцна рука.
Над нами виблискує меч Спартака!

Веди нас, Спартак, на жорстокий Рим,
ми свято несем для його раба!
Ми свято розпалим над світом старим,
щоб в полум'ї щезла його ганьба!

В єдності
сила наших полків!
Хай сьогодні той проти нас — хто не з нами.
Веди нас, Спартак, усіма шляхами
до однієї мети, як і вів!

На чолах палає в нас рабське клейно.
Нам рабське прокляття — найгірше із лих.
О, ватагу, глянь: вони п'ють вино,
гвалтують жінок і своїх і чужих.
Що ж, проти своїх
поверни свій спис!

Розтрощи їх колесами колісниці!
Вже йдуть проти нас вихованці вовчиці
і Рим, як хмара, над нами навис!

Спартак! Розбрелися твої бійці!
Вмирай же, як муж, із мечем у руді!

З

Хмара велика йде на три шляхи,
кропить острів кривавим дощем.
Смажтесь у вогнищах лавр, монахи,
ми вам жару підбавимо ще!

Слухай, королю, весела звістка
до тебе по трунах лордів прийшла:
встає, випрямляється Чорна Кістка
і Англію всю проходить до тла!

Слався, слався, наш Вотє Тайлер!
Хоч на смерть веди нас! Траля-ля!
Слався, слався, наш Вотє Тайлер!
Йди у Лондон до короля!

Звикли до голоду Чорні Кості,
руки звикли до гострих сокир!
З вогнем ідемо до єпископа в гості, —
і світить нам весело манастир!

Очистимо полум'ям землю прогнилу!
Всю Англію змиємо кров'ю й вогнем!
Горілки, вина! Нум списом по барилу!
Ми похорон Англії спиртом зап'єм.

Слався, слався, наш Воте Тайлер!
Хоч на смерть веди нас! Траля-ля!
Слався, слався, наш Воте Тайлер!
Йди у Лондон, до короля!

Це проти палаців повстали хати!
Ще Чорна Кістка так не пила!
Ми будемо пити, ми будем гуляти!
Ми Англію пройдемо всю до тла!

Кров'ю залиймо весь Лондон! Барила
на вулицю викотім з темних корчом!
Збліднув король! Що ж — за нами сила!
О Тайлере, будь королем нам! Та чом

ти захитався, наш Воте Тайлер?
Хоч на смерть веди нас! Але чом
з шиї твоєї, наш Воте Тайлер,
кров тече — пополам з вином?..

4

Та тепер ти вже предків своїх переріс!
Ти піднявся над ними, як дужий ліс!

Ти зміж трупів їх виріс мільйоном крон
і вдихаєш вгорі грозовий озон,

і могутність плекаєш у сірім гіллі,
і корінням проходиш у серце землі.

Там, де Тайлер наткнувся на коло мечів,
там, де мужній Спартак свій похід скінчив,

де по корчмах, сп'янілі від крові й гульби,
перемоги свої пропивали раби,

хай там кров і сьогодні тече, як текла,
але вірним бійцям вже немає числа.

І людина, що мисль її — меч і різець,
чоловік, між бійцями — найперший боєць,
він між нами підвівся, між нами змужнів
і веде нас несхибно на Гнізда Вовків.

Світе рабства! Здригнися! Зближають бої.
Це на тебе повстали підпори твої!

Це йде і вжирається в цілий світ,
той вогонь, що палає п'ятнадцять літ!

5

Формації рабства!
Поклади гніту!
Їх валить в хаос новий катаклізм.
Ми світло нове несемо для світу.
За нами займається соціалізм!

Бійці, що згоріли без чаду й тління,
лягають попелом в урни Кремля.
Виходить бадьоро нове покоління
на вахту великого корабля.

Верши, комсомоле, гори робіт,
слідами партії сунь крізь вітри!

Цей прапор, знятий над цілий світ,
у молоді долоні бери!

П'ятнадцять років, що з тисяч найкращі,—
весь світ сколихнули до дна вони,
у голода видерті із пащі,
вирвані з рук у війни.

П'ятнадцять років, що вирости вгору
з риштованням стін, із вогню перемог,
ми їм найміцнішу в світі підпору
із волі класу свого куємо.

П'ятнадцять років, чий похід гуде
звитягами понад світів виднокраєм.
Лиш ми, що бились за кожний день,
велч цих років знаєм!

ПЕРЕД ВЕСНОЮ

Перед весною — дощі, моква,
і чути, чути наче в тумані, як
в подвір'ях перекликаються нові слова —
колективізація, засівкампанія.
Ідуть тумани в далеку дорогу,
в калюжі жмурка тремтить край порогу —
і встає стихією з хуторів
іржання коней і стогін корів.

Вітер зі степу і вороння,
метушаться галки в скиртах, як злодії.
І все дружніше й мідніше щодня
завивають у лісі тугі мелодії,
в деревах виють монгольським гулом —
і хутір в яру притуливсь аулом,
притуливсь аулом, до нив прищав,
мов слухає тупіт далеких лав.

Мов слухає, як у грузькі низи
напливають води з верхів — і смугами,
передчуттям весняної грози
блакитніють хмарки вогкі над яругами,
як корінці здригаються сонні,

як стугонять стовпи телефонні,
як виють дроти тривожні згори
і розносять неспокій на хутори.

І збираються все частіше діди
і гомонять, і блимають од неспокою,
і палять махорку й цебра води
випивають з пожадливістю жорстокою;
і змагаються до полуночі в хаті,
і трудно груди шкребуть волохаті,
і десь застрягає поміж усіх
слово нечуване — колектив.

А надворі вітер гуде й гуде
і бродить мга над полями розгаслими —
і в брудних загонах уже де-не-де
голодують корови худі над яслами.
Їх мучить загонів зимних брудота,
вони рогами підіймають ворота,
вони ревуть із усіх дворів,
вони кричать: — пора! В колектив!

І з стаєнь брудних у відповідь їм
над кожним двором і над хатою кожною
стугонить іржання і поду грім —
і, пройняті напруженістю тривожною,
їх слухають, затаївши подих,
батьки і діти в глухих господах,
і наче вітром наносять з нив
слово нове й голосне — колектив!

І от несаможник виходить: що ж!
Годі стугоніти! Журитись нема чоґо!
Час до діла узятись. Колектив дайош!
Доволі скніння й ждання ледачого,
доволі, доволі в дворах ревіти,
виходьте всі з зогнених повіток,
ламайте загороди свої,
збирайтеся до однієї сім'ї!

Ще бродять чорні потвори віків,
висять над нами старі примари ще.
Під гомін бурі, під вітру спів
розікластя б із них високе пожарище!
Збирайтеся, корови, а ви, коні,
працюйте в одній великій колоні.
Глибше борозну! Глибше орить у світ
генеральний план великих робіт!

Так! А вітер по полю гойдає муть,
паруси туманів підносять слободи,
у вуличках кузні крешуть, кують
і обтягують шипами свіжі ободи
і заплішують в боронах зуби — й всюди
бродять — перекликаються люди:
— з якої комуни? З такої-то. А!
Весна, весна.

ДВА СОЛДАТИ

Щодня засідають
в Женеві по двічі.
Уже миротворцям
сидіти нічим...
Та поки в Женеві
визначають дати,
до Ціцікару
підходять солдати.

На північ, на захід
ідуть зиховісно.
Капіталізму
на острові тісно!
Він хоче розправити
хворий хребет,
він землі й міста
в свій мішок гребе!

А Раді тим часом
спокою немає,
то двері відчинить,
то знов зачиняє.
Та толку не видно

з нарад і промов.
Вже в Ціцікар
переможець вийшов.

«Хай генерали
країнами вертять,
в Європі торгується
хай дипломат.
Тільки прокляттям
їх перед смертю
може згадає
звичайний солдат».

З думками такими
провадив до штабу
китайського бранця
японський вояк.
Він люльку здобув,
у кишені пошкрябав,
та, як на те,
вийшов табак.

До речі згадавши
японського біса,
він люльку сховав
і підняв багнет.
Аж бачить: китаєць
в кишеню лізе
і витягає
солдатський кисет.

«Добрий тютюн!
Безробіття, кажеш?
А в Японії,
думаєш, рай?
Як отут
від кулі не ляжеш,
безробітним
дома вмирай.

«Дай сірника.
Ти славний хлопчина.
Чом же ти ворог —
мені невтямки.
Кажуть, на півночі
є країна,
де коло влади
стоять бідняки.

«Кажуть, в Хубеї
правлять повстанці...
Чом я звияжедь,
а бранець — ти?
Ми обидва
з тобою бранці,
нам би на ворога
вкупі йти!

Йдеш ти, китайче,
на смерть відому...
Хочеш —
я випущу тебе.

Кинь генерала,
іди додому,
поки не прийдеш
у самій Хубей».

Руку потисши,
пішов китаєць...
Взято японця.
Висне наказ:
дисципліна
занепадає,
агенти
комунізму між нас!

Комуністам
немає впину.
Де й не посієш —
зростають так.
Цивілізацію
від загину
врятує тільки
залізний кулак!

Летять у Європу
тривожні ноти.
Миротворцям —
купа роботи.
Сидять увочі,
сидять і при сонці.
А Ціцікар
займають японці,

Що ж, зачиняйтесь
під гавбичні грюки!
Скоро не вистачить
нам дверей!
Хай у японця
зв'язані руки,—
але китаєць
іде в Хубей!

1931

БАНКІР

На Верхарнів мотив

Весь світ обняли дроти
і стогнуть із висоти,
і виють із висоти,
скрадаються глибоко у землі,
пробігають моря кипучий шир
і в місто сходяться, де при столі
сидить найбільший банкір.

І карта світу лежить перед ним,
він тиче в неї пальцем важким,
він креслить лінії залізниць,
він ставить крапки майбутніх столиць,
на станціях диких, у глушині
на семафорах світить вогні,
червоною ниткою у морях
він кораблям признає шлях,
він верне морди гладких батарей,
китайські трупи втоптує в глей.
Сидить, верхарнова велич і жах,
розлізся черевом по світах,
навис над колоніями, як тінь,
і сполохом блискає в височінь.

А тільки звістка впаде на стіл
про фронт повсталих племен і сіл,
про полум'я станціям і містам —
норд-зюд-вест-ост — низки телеграм
він кидає вдаль, він реве у тьму —
і голос його, як торнадо,
несеться по світу всьому
й спадає залізним градом.
І десь крізь провалля й проходи тісні,
пробиваючи смертну дорогу,
йдуть солдати — й дзвенять їм у ногу
кіплінгові пісні.

І важко висять в морях кабеля.
Дротами обплутана вся земля
і кожний кабель і кожний дріт,
оббігши навколо світ,
вертається знову назад
і дзвонить про успіх нових блоkad,
несе йому канонадний привіт
і скрегіт зброї й тупіт чобіт.
І з світової столиці він
шле вісті в столиці чужих країн —
і відбивають дроти вдалі:
усе гаразд на землі!

І в відповідь скигління дріт несе:
не все гаразд на землі, не все!
Неспокій блукає по всіх краях
і жах оселився між нами, жах!

І краю фронтам уже не знайти, —
і зраджують нас дроти!
Їх вихор змітає, їх буря рве —
і щось повстає ізза гір нове,
руками випраючись у кордон,
як привид страшний, як жахливий сон,
вдповляється оком стальним у нас
і нам неминучий віщує час.
І не схватися нам ніде —
він дужим походом на нас іде,
він під дверима нас стереже,
він площі у нас однімає — й вже
із наших власних гармат не раз
він нащу свою роззявляв на нас.
До горла нам руку простяг свою,
не сходячи з вірних чатів.
Ми гинемо у бою!
Солдатів! Солдатів! Солдатів!

Здригається він при своїм столі,
підводить бліде обличчя.
Він чує, як-твердо йде по землі
армія робітнича.
Йому вже вчувається заступа дзвін,
ввижається свій могильщик.
Та буде ще довго боротись він,
не мало додасть зусиль ще!
Він гори догарів горне знов —
він зі сцени не хоче спускатись
В нього є ще в запасі продажна кров
і є ще старі солдати.

Не спуститься він у могилу сам —
і дряхлими вже руками
він шле безкінечні низки телеграм
і вслід нові телеграми.
І знов крізь провалля й проходи тісні,
пробиваючи смертну дорогу,
йдуть солдати — й дзвенять їм у ногу
кіплінгові пісні.

1930

Джо

Добре їсти яблука
канадські яблука білі, —
добре ходити зі стеком
по набережній Сан-Франціско,
дивитись услід кораблям далеким,
слідкувати за хвилі лінивим спліском,
або на човні легкому
колихатися в бухті дорану,
цілувати милу Сузанну
й співати про Оклагому.

Так думав маленький Джо
й не поспішав додому,
несучи на спині багатопудову втому,
він з гаком в п'ять миль обходив
набережну Сан-Франціско,
дивився на сині, далекі води,
стежив за корабельним тиском.
Стояв над водою Джо
і мріяв про радісні океани.
Ах, як подобались Джо
білі яхти і білі панни!
Він стояв би до ранку так

і дививсь на чужі веселощі,
щоб не йти у далекім селіщі,
не лізти в гнилий барак,
у гнилий барак, де краї стін
сплять чорнороби, сплять на кулаках здорових,
лаючись крізь сон на всіх мовах,
мріючи мріями всіх країн.
Осюди прибереде і Джо
з усім вантажем втоми.
О, бідний, маленький Джо,
Джо із Оклагоми!

Добре їсти яблука
канадські яблука білі,
а ще краще бути моряком,
ходити в далекі походи,
щоб обійти всі землі, всі води
збурунити чорним кермом,
щоб крізь рифи і бурі Горна
під пальмами легкокрилими
посміхнулась Африка чорна
зубами негрськими білими.
Щоб минали дні, мов шум вітровий,
мов течія водоспадова.
Щоб обійти такі острови,
що про них і Джек Лондон не згадував.
Щоб, наблукавшись по світові голубому,
переживши торнадо й урагани,
повернутись до своєї Сузанни
на ферму в Оклагому.
Так думав маленький Джо,

ідучи в брудне передмістя,
моряцький чуючи в провулках снів.
І бачив у сні він пальмове листя
і дивні назвиська кораблів.
Він їв у сні канадські яблука,
канадські яблука білі,
на нарах жорстоких у сні дорану
він цілував свою милу Сузанну,
він цілував свою милу Сузанну
і вдосвіта прокидався
і... сміявся тоді з океану
і з снів дитячих сміявся.
Виходив Джо з гнилого бараку,
з дорослими йшов у ногу.
Йї попереду бачив не сонце — мряку
йї тверду у всесвіт дорогу.
Лише для когось у світі просторо,
а нам і голодно йї тьмяно.
І голос у Джо звучав суворо
йї кулак стискався невблаганно.
Прощай же, Африко йї дальній Горне,
і пароплавів труби.

У нього серце, як вугілля, чорне,
йї засмаглі від спраги губи.
Йїго не пустить від себе земля,
хоч лице йї — завжди тьмяне.
Він замість капітаном корабля,
капітаном страйку стане.
І посадять йїго за ті ж таки ґрати.

де сидять самі капітани.
І буде і там він на нарах спати
її дожидати своєї Сузанни.
І Сузанна прийде до нього — так:
з тьмою фабрик і в'язниць на лиці,
з інтернаціоналом на кривих вустах,
з червоною хусткою у руці!

1928

ПРИВИД

В сорок сьомому, коли
вже здіймалися, кишили
по усіх краях Європи
революції сили гнівні
і м'язистими руками
вже хитали колони
на палацах всіх держав,
коли дим, як від пожару,
над Європою навис,
отоді, напередодні,
в Лондон з'їхалась на з'їзд
юна спілка комуністів.

І в своєму маніфесті
написала юна спілка:
— привид бродить по Європі,
привид комунізму.
Сили дряхлої Європи
об'єднались для цькування,
для священного цькування
привиду цього,
папа й цар, Гізо й Меттерніх,
і французькі радикали,
і німецькі поліцаї.

Та скінчилися повстання,
барикади геть прибрали,
всіх розстріляних тіла
закопали, як належить,
і на вулицях Парижу
знов спокійно, знов безпечно,
і на радість поліція́ям
знову мирно щідить пиво
у пивницях буржуа.

Де ж твій привид, юна спілко,
що таким холодним жахом
владарів землі проймав?
Чи в Угорщині Микола
цей жандар всеєвропейський,
між багнети взяв його
і в Москву привів до себе,
щоб заслати у Сибір?

Чи у червні у Парижі
він розвіявся від бурі
олив'яної? Чи впав
під стіною комунарів —
і гниє тепер в могилах
під камінням Пер-ля-шез?

Ні, той привид не розвіявсь,
не зотлів на кладовищі,
не спіймався жандарям,
перед судьями Європи
він на лаві не сидів,

він на каторгах не був,
він не гнив в сибирських руднях, —
ні, той привид тільки виріс,
у плечах роздався, ширше
понад світом розіп'явсь.

Хто сказав, що він розвіявсь?
Вчора був він у Парижі,
а сьогодні розійшовся
по усіх краях Європи.
Він гігантом неймовірним
через море перебрів
він нагнувся над Нью-Йорком,
Вашінгтоном він струснув —
і в Японії од нього
впала тінь страшна й виразна —
і здригнувся імператор
і ще більш кістляві пальці
на горлянді робітничій
капітал японський стис.

На китайську землю став —
і криваві хвилі нею
перебігли з краю в край.
Глянть — і там повстав цей привид —
але він тепер не привид —
в тіло партій він одягся,
сталю армій він озброївсь.
Він живе — і хай тепер
генерали облягають
і дощем набоїв кроплять

і розстрілюють його —
він подвоївся, потроївсь,
на мільйони поділився —
хай один впаде від кулі —
сто його заступлять враз.

Він живе, той привид грізний
міцно він в Москві осів,
шосту часть землі в обійми
він узяв — і із Кремля
словом Леніна розтікся
по усіх країнах світу.
Він одягся в дуже тіло
партії та комсомолу —
і росте, росте щодня
й велетенські плечі зводить
над просторами республік —
і від заходу до сходу
земдю трусить він!

Він говорить в гучномовці,
він по всьому світу сурмить,
кидає слова вогненні,
наче іскру в динаміт.
Він говорить на партз'їздах
словом Сталіна тверезим,
він наводить числа й факти
і пронизує їх током,
током комунізму.
І тоді говорять факти,

і тоді співають числа,
і стають в полки залізні
і до сідел приростають,
щоб у бій рвонутись дружно,
щоб ударити по фронту,
як буденівська кіннота,
вславлена в боях!

Гей, минувся вже той час,
коли привид цей бездомно
по Європі походжав,
коли всі, кому не ліньки,
всі могли його цькувати,
напа й дар, Гізо й Меттерніх,
і французькі радикали
і німецькі поліцаї.

Ви, що привид цей цькували
дев'яносто літ,
вам тепер пора настала
привиду цього жахнутись!
Привид цей часу не тратить —
він у працю занурився,
печі ясно роздимає,
вугілля довбає в шахтах,
перегачує потоки
й силу з них собі черпає.
Гляньте — з щирого заліза
він кує великий заступ!
Заступом отим глибоку
він вам вирне могилу.

Він вам виріє могилу, —
поховає вас у ній —
і найважчий в світі камінь
покладе він вам на гроб!

**ІЗ
СХІДНОЇ
КНИГИ**

МАРШ УДАРНИКІВ ТУРКСІБУ

В авангарді ударних бригад — ми —
і в руках у нас гострі лопи.
Ми у грудях скель пробиваєм тоннель,
ми йдемо через пустку пустель
і за нами, за нами, за нами
потяги сунуть путями.

Потяги сунуть путями,
потяги сунуть путями.
Втілюймо в сталь залізниць
класу нашого мідь!

Дружно ломом об камінь, об мур бий,
тисни заступа в ґрунт степовий!
У холодний граніт закладай динаміт —
хай розступиться враз перед нами світ,
хай ударом розколоті скелі
одкривають шлях крізь пустелі.

Потяги сунуть путями,
потяги сунуть путями.
Втілюймо в сталь залізниць
класу нашого мідь!

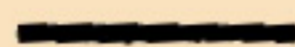
Крізь вітрів і дротів постійне виття,
мов крізь рупор, ми чуємо клич вождя,
невідступний клич, що летить крізь ніч,
щоб жаркіше палала велика піч,
щоб великі печі палали
й швидше клалися шпали.

Потяги сунуть путями,
потяги сунуть путями.²
Втілюймо в сталь залізниць
класу нашого мідь!

І на клич той в нас відповідь є одна:
ми на працю виходимо, як стіна,
ми, забувши про сон, ведемо ешелон,
ми спускаємо в глиб за кесоном кесон
і мости у глибокім проваллі
плетемо із заліза і сталі.

Потяги сунуть путями,
потяги сунуть путями.
Втілюймо в сталь залізниць
класу нашого мідь!

1930

ПІСНЯ ПРО ТУРКСИБ

Прокидайся, сигналь
зза гір і проваль
казакстанський могутній глїб!
День, ніч вий
свій заспів новий
свій марш бойовий — Турксиб!
Глянь — над гір грань
як луна повстань,
закладаючи динаміт,
в бурі, тьмі степовій
труд іде на бій,
і несе тобі свій привіт!

І несе тобі свій привіт,
гори шпал і рейок
і заклик бойові
і наступу крок!
А ти веди нас на бій,
наш бригадире найстарш —
вперед і вперед і вперед
грай, наш марш!

Ми свій гарт здобули
у боях, коли

крізь залізну ішли пургу.
Героїчний час
за плечима у нас,
перемоги на нашім шляху!
Ми готові йти
на нові фронти,
крізь пустелі й краї проваль.
Нам вони віддадуть
і мідь і ртуть
і ліс і хліб і сталь.

І ліс і хліб і сталь
і пісків безмежний зиб
і флангом боїв гон
Турксиб, Турксиб.
А ти веди нас на бій,
наш бригадире найстарш ---
вперед і вперед і вперед
грай, наш марш!

Простягайтеся вдаль,
залізо і сталь
і гудіть на високий лад!
Це в рішучі бої
бригади свої
посилає країна Рад.
По дорогах труда
могутня руда
у гігантській пливє вогневій.
Грайте, загри пісень,
бо наш кожний день,

бо наш кожний крок — бій!
Бо наш кожний день — бій,
бо наш кожний крок — бій.
У небесах,
стягу наш, вій!
А ти веди нас на бій,
наш бригадире найстарш —
вперед і вперед і вперед
грай, наш марш!

1930

ЕСКІ БУХАРА

О пишна Ескі Бухара,
смердюча, гаряча Ескі Бухара!
Небо твоє голубе
тьмяно й ліниво висить над стіною.
Ішаки удосвіта серед гною
дуетамй будять тебе.
Розлазяться зранку у всі кінці
твої каліки, блазні, старці!
Старці тебе люблять, Ескі Бухара,
за те, що ти як земля, стара,
за те, що в мечетях твоїх жива
до цього часу цвіль вікова.
Бо ще гугнявить старий іслам
і з башт не зійшла арабська амбіція,
і не вправляються із сміттям
твоя міськрада й твоя міліція...
Ті люблять тебе за азійський пил,
за банди старців, за гори могил,
за муедзинів гугнявий спів,
за ранній левиний рев ішаків.
Вони підіймають віконце криве:
дуєт ішаків їх уранці зове!
А тих, що справжнім коханням
в тобі закохані, будять за́видна
тяжкі трактори залізним стогнанням,
а тим, хто любить тебе, ти ненáвидна.

1931

БУХАРА

Жадні на казки ці двори і дворики,
ці сундуки з потемнілої міді.

І розказують,

розказують,

розказують історики

казки про пишноту Саманідів,
про походи, про брязкіт узбецької зброї,
про шейхів, емірів, ходжів і героїв,
про безліч золота, гори добра.

Розказують,

розказують

розказують історики,

а ти — чорт! — така ж обідрана, Бухара!

Минули віки вікопомних бур.

Сучасним сонцем ці дні розпечені.

І коли б сьогодні з'явився Тімур,
за двадцять чотири його в Узбеччині
ліквідували б назавжди. Тим часом
твої шехерезади торгують квасом:
минулась, мовляв, блискуча пора!

Розказують,

розказують,

розказують історики,

а ти — чорт! — така ж обідрана, Бухара!

І як же вірити цим переказам!
Десять років тому ти була в ореолі
і не зміг би, певне, й Задека сам
угадати на завтра твоєї долі.
Били тебе регулярні копита,
славою, трупом була вкрита —
ти, матір ісламу, фортеця стара!
Розказують,
розказують,
розказують історики,
а ти — чорт! — така ж обідрана, Бухара!

А коли б зазирнути в віки твої
та усе переглянути, все усталити.
Може набрехали бородаї
і багатства ніколи не знала ти.
Лежало багатство твоєї праці
в сундуках Саманідів, у царськiм палаці,
у склепах емірового двора.
Розказують,
розказують,
розказують історики,
а ти — чорт! — така ж обідрана, Бухара!

Тисяча дев'ятсот тридцятий. Навколо
країна гримить. Турксиб. А в тебе ще
сотні з дві робітництва. Лелеки кволо
клекотять і замошують кожне склепище.
Емір доживає в Афганістані.
П'ятирічка — в дії. Край — у світанні.
Ти стоїш на дорозі, немов мара!

Розказують,
розказують,
розказують історики, —
а ми
переробляємо тебе, Бухара!

1930

САМАРКАНД

Був собі цар
Афросіаб.
Де і коли,
те знає алах.
Пролунало в легендах
Його ім'я
й залишилось
в істориків
у томах.
Був собі цар Афросіаб.
Був собі, був собі гордий цар,
прославлений, могутній тиран.
Але, що він залишив? Глина, яр
і такий же, як був, старий Самарканд.

Як повідь кривава
з пустель Аму
у галасі,
в зойку
жорстоких лав
підвівся
залізний хромець
Тімур,

півсвіту

у коло залізне

взяв.

Як повідь кривава з пустель Аму.

Як повідь кривава, пройшов Тімур,
прославлений, могутній тиран.

Але що ж він залишив? Розбитий мур
і такий же, як був, старий Самарканд.

Прийшли генерали

до гордих стін,

привели регулярні

руді полки

і слали

на смерть

загін повз загін

нетерплячим

рухом руки.

Прийшли генерали і збили пил
і край оповили в бойовий туман.

Але що ж залишилось? Мільйон могил—
і такий же, як був, старий Самарканд.

Тридцять віків

ти корився, люд!

Тридцять віків

ти корився, раб!

Встань

і всіх тиранів

поведи на суд,

вдруге

хай умре

Афросіаб!

Тридцять віків ти корився, люд!

Але більше вже не коритись тобі.

Ти випростав титанічний стан.

Ти закреслив історію — і в боротьбі

на руїнах будуєш новий Самарканд!

1930

СТАЛІНАБАД

Ти задихаєшся в куряві,
під скрегіт пил і сокир,
ти струнко зводиш будинки нові,
розбиваючи обступ гір.

На будівництвах молоти б'ють —
і в темі, де не спить ніхто,
ідуть, летять, і біжать у путь
вози, літаки, авто.

Жорстока облога спеки кругом, —
та, твердо впершись у стіл,
сидить в кабінеті тіснім нарком
над горами мрій і діл.

Радянський пил не сходить з чобіт, —
курить курявою даль.
І в куряві тій дорога в світ
рождається з надр проваль.

Перед тобою — сходу поріг,
гарячі горби нужди.
Перед тобою — тьма без доріг
і ніч — і смерть без води.

Та смерті тиєї варте життя.
Відкривається далечінь.
І тягнеться з міста рука вождя
в палючий простір пустинь,

де мертво рудіє хребет гори,
де тьми сарани летять,
де номадів чорні шатри
й шакалів нічне виття,

де дикі гори ведуть у Китай,
у глиняну даль нужди,
де за Аму басмачівських зграй
ведуть криваві сліди,

і де на британських штиках тече
проміння індійських зір,
де рабської Індії смагле плече
впирається у Памір.

Не підеш у даль таку навпрямки.
Зрадлива в горах вода.
Й без краю спід ленінської руки
іде караван труда.

І вже втіляються мрії в діла
й пустеля на клич встає.
Це партія руку свою простягла —
в ній сила мільйонів є!

Від неї гине в полях сарана —
і світло горить вночі,

й встає біднота в кишляках від сна
і дружно б'є басмачів.

На схилах безводних зростає сад,
в пустиню біжать арики, —
бо не даремно Сталінабад
будують більшовики!

Бо не даремно над краєм всім
кидає ключ рука
й могутньо серце б'ється у нім,
серце більшовика!

**З ЦИКЛУ
ПРО
УСМАНА**

1

Чим пишався ти, Каратегінче,
коли бек сидів в твоїм дому?

Чим пишався ти, Каратегінче,
коли сам собі стеріг тюрму?

Чим пишався ти, Каратегінче,
десять повних літ і два тому?

Може ланом, що на горнім схилі
золотого хліба котить хвплі?

Може Гармом-містом, що в ньому
ти на диво всім підніс тюрму?

Може тим, що кинув на спокуту
в ту тюрму тиранів зграю люту?

Може тим, що лютий твій Сурхоб
був твоїм тиранам склеп і гроб?

Ні, твій хліб тирани ситі їли,
в славнім Гармі слуги їх сиділи,
і в тюрмі вогкій і темній — там
брязкав путами і гнів ти сам!

І Сурхоб твій грав, схопивши сп'яна
твою славу, бідняка Усмана,
що приніс в глухий Каратегін
революції шалений гін!

2

Ні, не ланом високим,
що вітрами й дощами пахне,
ні, не замком і не потоком,
що гримить крізь провалля жахне,
що, немов зірвавшись з віжок,
мчить повз Гарму гордий підніжок.

Не садами де, тиша й спека
плід сповняють соком яскравим,
не тюрмою й палацом бека
і не рабства ярмом кривавим,
не жорстоким судом тирана
і не смертю свого Усмана,
ні, не смертю свого Усмана,
а життям і ділом Усмана!

Так, тобі похвалиться є чим —
січнем двадцять першого року,
ватажком своїм молодечим,
що весь край захопив знаскоку,
буйним трупом по Чорному Полю
де голота билась за волю!

Тепер, Хакімà, ти будеш одна,
не стане для тебе спокійного сну.
За гори далекі йде юнак,
йде Усман в Фергану, в Фергану!

Долоня в нього дужа й тверда —
він гори б нею зрушив з основ.
Зрадливо в горах грає вода —
та може додому він прийде знов!

Поранить ноги каміння тверде,
пісок попече в Голоднім Степу.
Він пісню журну з собою веде,
як подругу вірну в далеку путь.

В безсонні ночі, в гарячі дні,
про даль нагадає йому вона,
розкаже йому в Фергані, в Фергані,
що в нього є своя сторона,
що й в нього небо є голубе
і є дружина смутна Хакімà,
що й в нього є свій дім і свій бек,
свій дім, і свій бек, і своя тюрма!

Коли зрадив твій сон Ікрам
за горою, в Мозорі,
щоб відлати тебе ворогам,
щоб твій похід розбити — й щоб сам

ти загинув на радість башам,
Усмане, Усмане, —
кожний боєць твій від горя застиг
і чола стемніли похилі
і вбивць твоїх лютих червоний комбриг
розстріляв на твоїй могилі,
Усмане, Усмане!

У згадках про тебе, в походній журбі
бійці свої сили множать.
Безсила ж печаль по тобі
для справи твоєї ворожа,
Усмане, Усмане!

І хто в цю годину в даремній журбі
розради шукати стане—
той ворог тобі, той не друг тобі,
Усмане, Усмане!

Ї

Немає в обширі Гарму
Кишлака понад Ялдиміч.
Кожний млин свій радісним раєм
оточив кишлак Ялдиміч.

Був привідцею й другом у мене
в кишлаку цім славний Усман
і тому я став як Васі
для кишлака Ялдиміч.

Круг джерел його — запах квітів —
і од бризків стоїть туман,
бо прекрасні, чисті джерела
обтікають кишлак Ялдиміч.

Згинув я від лютого горя,
від сердечних знемігся ран,
згинув я, але знову ожив
в запашнім кишлаку Ялдиміч.

6

Я ожив в запашнім кишлаку Ялдиміч
у комуні горян, у гурті партизан,
але я не забув про ту ніч, про ту січ,
про той день, про той час, як загинув Усман!

В кишлаку Ялдиміч, де млинні край води
стугоплять, де цвітуть густолисті сади,
я ожив, я одужав, я смерть поборов, —
але я не забув про Усманову кров!

В кишлаку Ялдиміч я повстав, я ожив
для нового життя, для новітніх боїв —
і в комуні моїй, ведучи борозну,
серед поля, вивершуючи ожеред,
я проваджу Усманову люту війну,
я Усманову справу проваджу вперед!

Розтеклися бійці
                                   в кишлаки, у світи,
 в чужину, в Фергану...
                                   О як би то
 встати сотнями знов,
                                   тисячами зрости,
 щоб фортецю тирана знести!
 О Усмане,
                                   покинутій друзями ти
 мчиш у гори,
                                   а друзів — розбито.
 Розтеклися бійці в кишлаки у світи...

Ти ще знайдеш слова,
                                   ті слова—динаміт,
 що шари вивертає
                                   підземні,
 ти ще кинеш свій ключ
                                   на весь край, на весь світ,
 ти підіймеш і Гарм і Хаїт!
 Ти заплатиш тиранам
                                   за тисячу літ.

За льохи
                                   і за стіни тюремні.
 Розтеклися бійці в кишлаки, у світи...
 І коли його тут
                                   наздогнала погінь,
 коли блиснуло дуло нагана,

він коня повернув —
і натомлений кінь
з ним слухняно шугнув у глибінь —
і відразу під ним
роздалася бистринь —
і ріка
врятувала Усмана—
встати сотнями знов,
тисячами зрости...

Встати сотнями знов,
тисячами зрости,
щоб розбити
кайдани і грати,
через ріки криваві
покласти мости!
О, так будь же нам ватагом ти,
з ким до бою
безтрепетно звикли ми йти,
щоб весь край
у тиранів забрати!
Щоб весь світ
у тиранів забрати!

8

У холодну січневу ніч,
коли буря над Гармом, і сніг, і тьма,
у холодну січневу ніч
під руками у ката загинув Усман.

Вдарив лютий Абду-Маджид
сарипульським канджаром Усмана в лоб.
У холодну січневу ніч
його кинули з кручі в бієтрій Сурхоб.

Вбили тіло його кати,
але й мертвий він був їм страшний, як
вулкан.

У холодну січневу ніч
прийняла його в буйні обійми ріка.

Був страшний їм, немов смолоскип,
що погас, але полум'я кинув в саман...
У холодну січневу ніч
у Сурхобі киначім пропав Усман.

І холодний Усманів труп
із камінням на шиї котила ріка по дну,
у холодну січневу ніч,
в ніч розправи над бранцями, чорну й
страшну.

Але навіть і здалеки
він їм сон одганяв і наводив жах,
бо, хоч сам він — на дві ріки,
але сила Усманова — в тисячах!

9

Усмане, ти був поміж нами,
Усмане, ти жив серед нас.
На шиї у тебе—камінь
і зір твій назавжди згас.

Ми клянемося тобою,
твоїм списом і ножем,
що взяту у руки зброю
без тебе ми не складемо!

Усмане — забитий катом,
не підеш ти більше в бій:
язик у тебе віднято
і розум розлито твій.

Не ступиш на ґрунт ногами,
не станеш до стремена.
Але ти й мертвий — між нами,
й німий — промовляєш нам!

Ми клянемося тобою,
твоїм списом і ножем,
що взяту у руки зброю
без тебе ми не складемо!

10

Тут дикого каменю дикий лад,
тут скель обточених дзеркала,
тут бризки знизу і вихор знад,
тут мчить Сурхоб, як люта стріла,
як люта стріла, насталена
льодовцями гранітних хребтів,

тут здригається світу підвалина,
тут фасад його в хаос осів.

Гримлять водоспади в череві гір.
Тут горами лізе людина-пігмей,
над кручами крадеться, як звір,
життя притисши до кволих грудей.
Тим часом, як із провалля-пащеки
Сурхоба ревище рветься в даль,
вона береже життя — і ящики,
що з Обі-Гарму везе в Джіргаталь.

Вона береже радянську печать,
на ящиках, паках і держить в'юк
над прірвою, де в глибині кричать
яструби й чути обвалів грюк.
Бо знає, що в слід печаті радянської
прийдуть люди й шлях сюди доведуть,
бо вища від сили титанської,
пігмейської єдності лють!

11

Пігмей скрадається у висоті
і води ревуть під ним
і всюди закриті тропи—путі
звалищем кам'яним.

І, перевершуючи висоту,
б'ючись запінено об
хребта захмарного стіну круту,
шумить скажений Сурхоб.

Але стережися, лютий Сурхоб,
проносячи течію:
пігмей прийшов не для того, щоб
жахнутись на муть твою.

Не комахине маленьке зло
приніс до тебе пігмей, —
з собою приніс він міру й число
і волю тисяч людей.

Він слідом Усмана сюди прийшов,
того Усмана, чию
вмішав ти гарячу і мужню кров
у глиняну течію.

Чекай, він виміряє твій шлях,
а потім почне рости —
підійметься вгору, роздасться в плечах —
і велетня вбачиш ти!

Він стане в долині цій на весь зріст
і здасться хребет низьким,
він плани станцій дужих і міст
одягне тілом стальним.

Тебе в берегах він скує тепер,
призначить ложе нове,
щоб знав і ти, що Усман помер,
але діло його живе!

1932

КАРАХАН САРДАРОВ

Над чорними горами чорна ніч
і пропадає в провалі шлях,
де страшно ворочається в глибині
нагодований трупом ворожим Вахш.

Кінь обережний і два стремена
і п'ятьма стигне камінно.
Кінь обережний і два стремена.
Здрастуй, наша країно!

Ми вийшли з твоїх кишлаків — і знов
вертаємся пішо й кінно.
Приймай нашу молодість, нашу кров,
здрастуй, наша країно!

Над чорними горами чорна ніч
і жадної зірки й вогні не горять,
але й крізь тьму нас веде на січ
несхибна, висока, червона зоря!

Кінь обережний і два стремена.
В провалля шугнеш — не вирнеш.
Та знає провалля до самого дна
Сардаров, душа, командир наш!

Він знає, де ходять по горах вітри,
де холод, де сніг, де спека,
він знає звичай долини й гори
й стежку Ібрагім-бека.

Він чує крок басмача здалека
і кличе до себе червоних горян,
і, вчувши його, Ісламу вовки
тікають з виттям в Афганістан!

1932

---

* * *

Доки буде земля афганська
така голодна й тісна?
Доки гнитимуть в драних шатрах
занедбані племена?

Емір катається на машині,
одчиняє ворота в світ,
а поміщик в афгана на спині
сидить, як і сотні літ.

Сидить, але більше йому не сидіти!
Вперед, долини і ущелини діти!
Навколо Кабулу палає ватра,
драні лопочуть на вітрі шатра.
А Баче-Сакао: буде хліб!
За нами тисячолітнє право!
Аллах позирає на нас ласкаво...
А ще ласкавіше білий сагіб.

Підступаймо дружніш до Кабулу!
Виженемо в світ Аманулла!
Аманулла утік. Скорився Кабул.

Трусить стіни розгніваний гул.
Трупи лягли у кожний провулок,
як після потопу намул.

Еміра немає. Утік, невдаха!
Баче-Сакао! Руїна й тьма!
Ти обіцяв нам поміч Аллаха.
А де ж тая поміч? Нема, нема!

Наші діти мруть без одежі.
Баче-Сакао! Кривавий шлях!
А твій Аллах поміщицькі межі
охороняє на наших полях!

1930

НАЗОКАТ

1

За руки побравшись, босі
дитячі роки смутні
промчали крізь літо і осінь
і зникли в далечині.

І після тих любих років,
і після байських ягнят
лишився смуток глибокий
у погляді Назокат.

Глибокий смуток і личко
засмагле й худа рука.
Чому ти смутна, таджичко,
з захмарного кишлака?

Чи не тому, що в окрузі
лежить по півроку сніг
і що до далеких друзів
немає в горах доріг.

І через скупе пасовисько
афган куряву жене,

і небо синіє близько,
а небо в горах — сумне?

2

Під дубом сидять діди.
— О, Назокат, куди
ти рвешся з хати своєї?
У світ далекий — не йди.

У нас хороший мулла,
а в школах — багато зла.
У Гармі, кажуть, недавно
залізна птиця була.

І кажуть, у низині
вже коні є вогняні.
По всьому Таджикистану
нові лунають пісні.

Куди ти спішиш, куди?
Прокляття в твої сліди!
Розбий із шайтаном дружбу!
У світ далекий — не йди!

3

Але Назокат не слухає —
і весняної пори
покрученою стежкою
із рідної сходить гори.

Діди клянуться крізь бороди,
виходячи з сонних хат.
Але Назокат не слухає,
не слухає, Назокат.

— Щоб тобі звіря стрінутти,
наткнутись на басмача,
щоб тебе перша гадина
ужажила спід корча!

— Чому їй сняться в цім закутку
такі далекі краї,
чому її думам тісно тут,
чом тоскно очам її?

— Тому я у світ зібралася,
в закурений Сталінабад,
щоб смуток на люди винести
й добути радість назад.

Тому я матір покинула
і свій захмарний кишлак,
тому то й діди крізь бороди
мене проклинають так.

Я чула про місто сонячне
і про великий майдан,
де в небо встає будівлями
юний Таджикистан.

Де дуже серце Республіки
в артерії кров жене,

і тягне з гнізда захмарного,
до себе тягне мене.

Виходжу з дому самотною,
та знаю — мені услід
ласкавим батьківським поглядом
бідняцький дивиться рід.

Я хочу, щоб в край той радісний
від кожного кишлака
лягла простора й осяяна
дорога для бідняка.

Я хочу, щоб над країною
розвіявся вовчий туман
і всім засяяв оновлено
захмарений Таджикистан.

Нехай перевали засніжені,
але сміється даль.
Не довго в очах темнітиме
у Назокат печаль.

Вона ще сюди повернеться
до цих найкрайсвітніх хат,
вона ще сюди повернеться —
комсомолкою Назокат!

1931

ДНІПРЕЛЬСТАН

Пливи за водою,
Україно стара,
з останнім порогом
на дно
сідай!

Робітника
ми зробили
з Дніпра —
гуляв —
на нас
попрацює
нехай!

Вже більш
не грати йому
набігу —
ця гребля
його
назавжди підпре.

Годі
тратити марно
снагу —
впрягайся
в індустрію, Дніпре!

Виходимо
з боєм
в нові світи,
ми, молодий
будівничий клас.
Носи нам баржі,
турбіни крути, —
сама
історія
працює
на нас!
Відсталості
ми об'явили
війну,
фронтів
і блокад
пройшовши без ліку.
В нас кожна
тисяча тонн
чавуну —
як аргумент
на диспуті
віку.
В боях
ми скинули з себе
гніт,
зняли
з історії
ржаве гальмо —

і ось
тепер
у роботу
весь світ
на шостій
частині землі
беремо.
Випростуй,
класе,
могутній стан,
вже скоро
гряне
війна остання!
Твори,
будуй,
нехай Дніпрельстан
горить на весь світ,
як гасло
повстання!
Твій гарт
змідняє
хребти споруд,
твоїм вогнем
гартується сталь.
На клпч твій
втілить
ударний труд
у наші дні
комунізму даль.

Крізь воєн
і інтервенцій
муть
на тебе
дивиться
раб Китаю.
І лави
армій червоних ростуть
що більш
дніпрельстани твої
зростають.
Підводь же
греблі,
лампи світи,
витоплюй сталь,
турбіни пускай!
Твої
напоєні струмом
дроти
зелектризують
дальній Китай.

*Китайцю,
хоч встань, як один, хоч здигай!
Японський крейсер входить в Шанхай.
Китайцю,
словам і проловам не вір
на тебе наведено дула мортир.
Бери патронтиш —
в тебе путь одна —
Червона армія,
остання війна.*

Гармати

                  моляться в височину:
— китайського трупу
                  нам,
                  боже,
                  дай!

За Сігеміцу

                  ногу одну
без ліку
                  ніг
                  ще віддасть Китай.

Флотилії

                  чорно
                  займають моря,
вагітні танки
                  сунуться плазом.
Вже села палають!
                  Міста горять!
Вже порохом пахне
                  і пахне
                  газом!

Китайцю,

                  загине в полях
                  твій риж —
війна
                  снопи криваві
                  згребе!

Твоєю кров'ю

                  торгує Париж,

на біржах усіх
                        продають
                                        тебе!
Червоної батьківщини
                                кордон
зміцняймо
                        в походах труда
                                        щоденних!
по Крейгерах,
                        Істменах
                                похорон
і ще справлятимуть
                                по Верденах.
Мідній,
                Союзе
                        вільних країн,
підводь
                нові
                        заводи й міста!
Хай рівно верне
                                гори турбін
Дніпрельстан!
Бери вантаж
                                на кожне плече,
колгосп
                і завод
                                вишивковий кожний.
Хай струм
                        Дніпрельстану
                                        по них тече,

як струм
        комунізму
                        непереможний.
В нас вистачить
                        запалу
                                і вогню!

Горить
        у грудях
                        серце само.
Ми край свій
                        заковуєм
                                у броню,
ми з ним
                        міцніємо
                                і ростемо.

Банкір,
        підбиваючи
                        числа
                                озброї
вже бачить,
                        як тут
                                на новім Перекопі,
в залізо
        вдягається
                        привид той,
що стільки літ
                        бродив по Європі.
Рушницю вірну,
                        брате,
                                візьми,

не дай себе
задушити в диму!
Він знає
що більше
зростаємо
ми,
то глибока
могила
буде йому.
Ми переробимо
землю стару,
з в'язниці
палац
для себе
ми створим!
Біжи по дротах,
комунізму струм,
грими
по країні
темпом бадьорим!
*Вже близько
воєн дев'яти валів,
Ми край свій обстанем стіною суворою.
Передісторії підсумок
ми підвели.
Починаймо ж тепер
історію!*

**Т Р И
Б А Л А Д И
П Р О
Р О Б І Н Г У Д А**

МОЛОДІСТЬ РОБІН ГУДА

*В яку чужину з тебе втекти,
весела Англія?*

*Крайною шибениць стала ти,
Англіє, Англіє!*

*Втечу я у гай пустий у Шервуд,
весела Англіє!*

*Мене привітає там Робін Гуд,
Англіє, Англіє!*

*Весела Англіє. — ти й без вина
від нашої криви завжди хмельна,
Англіє, Англіє!*

**Зіходьтєся друзі, ставайтє вкруг,
щоб пісня, як дуб, росла!**

**Я вам нагадаю про славні дні
і про великі діла.**

**Нехай ті шерифи, попи й ченці
збираютьсє звідусюд,
нехай Робін Гудів тривожний рiг
зелений збудить Шервуд.**

Одне повз одне покоління йдуть,
давно вже Шервуд затих.
Вже мало між нами старих людей,
що знають пісень старих.
Забулись шерифи, попи й чейці —
хто ймення їх назове?
Та знаю я, друзі, одне ім'я
що й досі в піснях живе.

В тім імені брязкіт щита й клинка,
й жорстока помсти рука.
В тім імені ласка, в тім імені гнів
окрадених бідняків.
І шибениць лави, куди не глянь,
і лютий вогонь повстань
і гордим лордам праведний суд —
у імені Робін Гуд.

Ті кажуть, що графом він спершу був,
ті кажуть, що королем.
Шляхетними йменнями звать його,
а ми Робін Гудом ззем.
Ті кажуть, що лицарем він змагавсь
і ручки графиням тис.
Хоч проти лицарів і панів
підняв Робін Гуд свій спис.
В Шервудському лісі мірошник жив,
на графській він жив землі.
Великі у нього були борги
і діти в хаті малі.
Були у мірошника три дочки,
три яблуні у цвіту —

і син був малий, що із лука вмів
збивати птиць нальоту.

В мірошника діти малі росли
і борг за землю зростав,
аж поки до нього приїхав кат
і в графську тюрму забрав.
І тільки під катовим батогом
мірошник старий знеміг,
пішов його син у Шервудський ліс
і вперше заграв на ріг.

Коли його мати стара зягла
й з печалі вмерла в млині,
так страшно в Шервуді озвався ріг,
що граф здригнувся у сні.
Коли повели трьох сестер з двора,
трьох дівок струнких на шлях,
він так задзвенів, що почули всі
по селах і по містах.

І хлопців багато пропало з сіл
і граф заснути не міг —
здавалось йому, ніби день і ніч
дзвенять той тривожний ріг.
Не спалось йому, бо жахався він
пітьми Шервудських лісів.
А ріг невідступний, що день, що ніч —
то ближче й ближче дзвенів.

Він замок у коло страшне замкнув.
Ходили слухи смутні.
Аж поки опівночі двір і граф
прокинулись у вогні.
І роги вторили по всіх гаях,
зривали то там, то тут.
Тоді народилося те ім'я,
старе ім'я Робін Гуд.

В тім імені брязкіт щита й клинка
й жорстока помсти рука.
В тім імені ласка, в тім імені гнів
окрадених бідняків.
І шибениць лави, куди не глянь,
і лютій вогонь повстань
і гордим лордам праведний суд —
у імені Робін Гуд.

І завжди, коли у гаю зведе
до вуст Робін Гуд свій ріг —
тікають шляхами пани, попи,
а смерть здоганяє їх.
Віки вже, як ріг у Шервуді стих
і сам Робін Гуд пропав.
Та є ще багато таких, що ждуть,
щоб знову той ріг заграв!

Зіходьтєся, друзі, хай стар і млад
почують пісню мою —
і хай Робін Гудова слава скрізь
не тихне в нашім краю!

РОБІН ГУД І ТРИ ХЛОПЦІ

*Не сплять у палацах лорди,
ворочається король,
зовенить у нього в вусі
дурне ім'я — Робін Гуд.*

*Приходить до нього лицар:
— О, королю, дозволь
в лісах його пошукати
і привести на суд.*

*Пішов у діброву лицар —
і плаче дама сама.
І другий лицар подався
і другий більш не прийшов.*

*І бачать лорди: знаходить
на Англію чорна тьма —
і час для них наступає
пролити блакитну кров.*

*Зміняє літо любу весну,
зміняє осінь зима —
й з дванадцяти місяців кожний рік
над місяць травень — нема.*

Ягнята скачуть в жирній траві,
в кущах дзвенять солов'ї,
проходить сміливо красний звір
через густі гаї.

Олені цілуються між дубів,
стрільці ідуть до корчом,
і ластівка мостить своє гніздо
у дівчини над вікном

І барди торкають струни нові
і гуком гримить корчма:
з дванадцяти місяців кожний рік —
над місяць травень — нема!

В цей місяць шерифи погано сплять,
і легше дихає люд.
В цей місяць виходить з лісу на шлях
із рогом дзвінким Робін Гуд.

—

А йде Робін Гуд в старий Ноттінгам,
підходить до гордих стін.
І жінку, що плакала гірко, там
зустрів серед шляху він.

— Що скажеш нового мені, стара?
На мить ридання спини!
— Сьогодні на площі у місті цім
умруть мої три сини.

— Чи церкву спалили твої сини?
Чи вкрали із віттаря
покров? Чи стукали гострим списом
в ворота монастиря?

— Чи одбирали твої сини
останній в старця кусок?
Чи умикали вони дівчат,
чи крали в місті жінок?

— Не одбирали мої сини
останній в старця кусок,
не умикали вони дівчат,
не крали в місті жінок.

— Яка ж їх вина?—Робін Гуд спитав,—
за що ж їм смерть прирекли?

— Оленя вбили вони в короля
й до Робін Гуда втекли.

— Чи згадуєш, бабо, як ти колись
від графа ховала нас?

Не плач же, бо дя новину мені
сказала ти в слухний час.

—

А йде Робін Гуд в старий Ноттінгам,
підходить до гордих стін.

І старця, що йшов з двора до двора,
зустрів серед шляху він.

— Що скажеш нового мені старий?
Далека у тебе є путь!

— Три хлопці — молодці у місті цім
сьогодні на площі вмруть.

— Я дам тобі одіж усю свою
за одіж твою, старий!
Три шілінги з доброго срібла дам, —
на — їй в першій корчмі пропий!

-- Хороше вбрання в тебе, — мовив дід,
а в мене — лахи й дрантя.
Не смійся, не смійся з старих людей,
нерадісне в них життя.

— Хай лахи й дрантя — Робін Гуд
сказав, —
я лахи й дрантя візьму.
Бери цей кисет і веди скоріш
братів своїх у корчму!

Ось ділову шапку взяв Робін Гуд,
насунув її до вух.
— Почує сьогодні весь Ноттінгам
про пишній цей капелюх.

Ось дідів кожух Робін Гуд узяв —
полатаний тут і там.
— Сьогодні, побачивши цей кожух,
шериф затанцює сам.

Тоді в постолі Робін Гуд вступив—
п'ять років носив їх дід.
— У Ноттінгамі ці постолі
зоставлять веселий слід.

— Тепер не страшно моїй голові,
просторо моїм ногам,
і хай знущанням вітає тепер
мене старий Ноттінгам!

—

А йде Робін Гуд в старий Ноттінгам,
підходить до гордих стін.
І на міському майдані стрів
шерифа гордого він.

— Здоров був, шерифе, — сказав
Робін Гуд,
я в роті й ріски не мав.
Що дідові бідному ти даси,
щоб катом твоїм він став?

— Дам добру одежу — сказав шериф, —
бо в тебе багато лат.
І десять пенсів я дам тобі,
що їх заробляє кат.

— Я катом не був, — Робін Гуд сказав,
собою не торгував,
і проклятий вічно хай буде той,
хто перший за ката став!

На солод і хліб в мене торба є,
і торба є на пиріг.
Тут хліб я ховаю, а м'ясо тут,
а тут — мій маленький ріг.

Його Робін Гуд мені дав колись —
страшна цього рогу гра,
й коли я до вуст притулю його,
тобі не буде добра.

— Так дми ж, бродяго, — гукнув
шериф, —
я дамся тобі в знаки!
Так дми ж, поки в тебе з тієї гри
не повилазять баньки!

Уперше заграв Робін Гуд на ріг
і ріг заgrimів — гей—го!
І сто п'ятдесят робінгуденят
з'явилися на клич його.

Удруге заграв Робін Гуд на ріг —
і ріг, як вихор, завив.
І ще шістдесят робінгуденят
з'явилися з усіх боків.

— О що це, що це, — спитав шериф, —
з'явилось, як сон, як муть?
— Це хлопці мої, Робін Гуд сказав, —
у гості до тебе йдуть!

Прийшли й відразу звили петлю
й на площі, серед людей,
шерифа високо підняли
за трьох своїх хлопців — гей!

Зіходьтєся, друзі, хай стар і млад
почують пісню мою,
і хай Робін Гудова слава скрізь
не тихне в нашім краю.

СМЕРТЬ РОБІН ГУДА

*Хвороба тіло сушить-пече,
спливає рум'янець з губ.
Сумний стоїть Робін Гуд, плечем
зіпершись на зелен дуб.*

*До нього Скейзлок добрий прийшов:
— скажи, отамане мій,
за кого меч виймати з піхое.
за кого іти на бій?*

*До нього наблизивсь Маленький Джон:
— повідай волю свою,
на чий повставати звелиш закон,
кого вбивати в бою?*

*— Хай мирно за плугом орач іде,
і сіє у добрий час,
і йомен вільний нехай піде
не терпить шкоди від вас.*

*— Є пишні палаци й монастирі,
єпископи є й церкви,
і є в Ноттінгамі гордий шериф —
їх майте на думці ви!*

*І потім у сон Робін Гуд запов —
і довгий був його сон.
І Скейзлок добрий над ним ридав
і плакав Маленький Джон.*

Коли Робін Гуд і Маленький Джон
удвох прийшли до ріки,
сказав Робін Гуд: я стомився весь,
в мене ниють усі кістки,
ах, Джоне, й до лука вже скоро я
не зведу руки!

Гей, гей, Робін Гуде,
що з тобою далі буде?
Чи хто ранив тебе,
чи закляв твій слід?
Ти на Джона похилився,
похилився й зблід!

— Болить голова і груди болять,
болить нога і рука,
з піхов не витягну вже меча,
ані стріли з сайдака.

— Є в мене у Кірклі любя сестра,
до неї, Джоне, ходім,
хай кров мені кине любя сестра
й сховає в домі своїм.

У Кірклі славний прийшов Робін Гуд
і піт йому лив з чола.

Й привітно стріла його сестра
і в горницю повела.

— Сідаймо до столу, Робіне мій,
є в мене меду й пива.

— Я б випив, сестро, та гину я,
болить мені голова!

— У мене горниця є потайна
з вікном на густий Шервуд.
Хоч би й до смерти безпечно в ній
лежатиме Робін Гуд.

Рукою лілейною повела
вона Робін Гуда у схов,
і цілий день ходила за ним
і потім пустила кров.

Ножем відкрила йому жилу
й замкнула двері мідні.
І, сходячи кров'ю, лежав Робін Гуд
у хаті в неї три дні.

Хотів подивитися він на Шервуд,
почути шелест хотів,
але не видко було з вікна
Шервудських гордих лісів.

У дуба, що ріс край вікна, питав,
чи видко Шервуд, чи там
ще єсть його хлопці? І дуб йому
журливо кивав гіллям.

І сокола бистрого він прохав,
щоб той поглянув кругом, —
чи є його хлопці? Й сокіл йому
махнув у вікно крилом.

Хотів Робін Гуд від сестри втекти —
та вже й звестися не міг.
І в лютій тузі тоді Робін Гуд
згадав про дзвінкий свій ріг.

Той ріг дзвінкий рятував його
не раз від графських облав.
Він звів його до тремтячих вуст —
і жалібно ріг заграв.

Почув його голос Маленький Джон
і звівся на ноги вмить.
— Напевне отаман мій гине десь,
що ріг так глухо дзвенить!

Пішов до Робіна вірний Джон
і впав у ноги йому:
— Прошу я, батьку, лише одного,
один тільки дар прийму!

— Який же то дар, — Робін Гуд спитав, —
мій Джоне, який то дар?
— Із Кірклі й черничок усіх дозволю
мені розвести пожар.

— На дар цей страшний, — Робін Гуд
сказав, —
я не погоджуюсь, ні:

ніколи я не вбивав жінок,
не хочу й в останні дні.

Єпископів, графів багато є,
попів непочатий край,
і є в Ноттінгамі гордий шериф,
їх, Джоне, на думці май!

— Для них бережи свій кривавий меч,
свій спис і стріли сталльні,
подай мені, Джоне, тугий мій лук,
стрілу знайди в колчані —
і там, де стріла моя упаде,
могилу вирий мені.

— У голови зелені поклади
і зелені теж до ніг,
і збоку мій вірний несхибний лук,
і з другого чорний ріг.
Високу могилу мені насип,
де сходяться п'ять доріг.

— Там буде ратай додому йти,
скінчивши свій денний труд.
Він спиниться й скаже: — в могилі цій
одважний спить Робін Гуд.

— І роки минуть, і пройдуть віки,
і інший настане суд.
Але в піснях і казках старих
зостанеться Робін Гуд.

— І Робін Гуд, і хлопці його,
що з ним у гаю жили,
що правду несли на кінці списа
й на бистрім вістрі стріли.

Так мовив йому Робін Гуд слабкий,
так з ліжка він простогнав.

І в Кірклі, у травах густих його
Маленький Джон поховав.

Сумні слова береже в траві

високий камінь — мохнач:

— Такого розбійника більш у нас
не буде. Англіє, плач!

Ну що ж! Розходьтєся, друзі мої,
я пісню скінчив свою.

І хай Робін Гудова слава скрізь
не тихне в нашім краю!

**З
АНГЛІЙСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЙНОЇ
ПОЕЗІЇ**

Дж. КОННЕЛ

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР

В боях наш прапор зчервонів,
він сповивав не раз мерців —
і кров'ю їхньою густою
не раз він барвивсь після бою.

Так вище ж прапор підійми!
Під ним на смерть готові ми!
Хай кпять зрадливці й страхопуди —
тримаймо стяг червоний всюди!

Француз іде під ним — поглянь!
Веде він німця до повстань.
Він на шпях московських має.
В Чікаго маси підіймає.

Так вище ж прапор підійми!
Під ним на смерть готові ми!
Хай кпять зрадливці й страхопуди —
тримаймо стяг червоний всюди!

Він рідний нам з дитячих літ,
коли ми вперше йшли у світ.
Він пережив боїв без ліку —
й не змінить кольору довіку.

Так вище ж прапор підійми!
Під ним на смерть готові ми!
Хай клять зрадливці й страхопуди—
тримаймо стяг червоний всюди!

Е. КАРПЕНТЕР ДО АНГЛІЇ

О буруни, що біжите
на камінь гострозубий!
О рифи, що стережете
цей край, колись нам любий!
Ви марно сяєте з імлі,
бо нас мерцями нарекли!
В руках розбійників наш край —
а ми в ньому — вигнанці!

Поглянь — палади піднесли,
рядами замки стали.
Це наші прадіди колись
ті замки будували!
Для нас туди закрита путь —
в тих замках злодії живуть.
В руках розбійників наш край,
а ми в ньому — вигнанці!

Орач до плуга мов приріс,
косар не знає впину,
йде дроворуб уранці в ліс,
гне жнець до ночі спину.

Працюєм тяжко ми всякчас,
та інші працю крадуть в нас.
В руках розбійників наш край —
а ми в ньому — вигнанці!

Скотина має місце, де
лягти по водопою.
З блакиті жайворон паде
спочити між травою.
Чужа нам ґрунту кожна чверть
і право в нас єдине — смерть!
Так поклянімося ж свій край
здобути — або вмерти!

Дж. Г. БАЙРОН
ПІСНЯ ДЛЯ ЛУДДИТІВ

Як по той бік хлоп'ята за волю свою
заплатили недорого — кров'ю, — так, дітки,
нум і в нашім краю —
хоч на волі живім, а хоч згиньмо в бою,
а всіх королів, опріч Лудда — до клітки!

А коли ми ткання до кінця доведем —
човник зміним на крицю проворну,
і тирана живцем
ми у саван тоді опов'єм
і розіллємо кров його чорну.

Хай в цім кров, як і серце, кальна,
бо всі жижи його переповнено брудом, —
та оновить вона,
як роса весняна,
древо волі, посаджене Луддом!

П. Б. ШЕЛЛІ
АНГЛІЙЦІ

Мужі Англії старої!
Неоспівані герої!
Діти матері одній, —
найнадійніші з надій!
Встаньте, як леви з дрімоти,
для кривавої роботи!
Скиньте пута навісні,
як росу, що впала в сні!
Ворог кволий, ви міцні.

Що то — воля? Ви б сказали
тим, що рабство покохали,
бо згучить немов луна
з вашим іменем вона:
це — робота й стільки плати,
щоб життя лише тримати
в вашім тілі, як в тюрмі,
щоб не впали ви в ярмі!

В стайню йдуть з роботи коні,
спочиває віл в загоні,
псам надвірнім — навіть їм
є в негоду теплий дім.

Мули мають добре стійло,
свині мають їжу й піїло —
гірший від усіх тварин,
о англійцю, ти один!

П. Б. ШЕЛЛІ
ДО АНГЛІЙЦІВ

Нащо, люди, перти плуг,
для панів і їхніх слуг?
Нащо, люди, пишні шаги
для тиранів гордих ткати?

Нащо їжу і пиття
даєте ви все життя
трутням жадним, що усюди
п'ють не сіт, а кров з вас, люди?

Нащо, бджоли, куєте
стільки зброї й пут на те,
щоб юрба трутнів без жала
працю ваших рук псувала?

Посіви ваші інші жнуть,
багатства інші дістають,
тчете ви іншим пишні строї
і інші ходять в вашій зброї.

Оріть — та інші хай не жнуть!
робіть, — та інші хай не ждуть!
Тчіть, — але іншим не давайте
і зброю при собі тримайте!

Йдіть в льохи, до нір і ям —
палац, що ви звели — не вам!
Хай блищать на тілі пута —
ця сталь самими вами кута!

Що ж, рийте заступом своїм
у землі для себе дім!
Тчіть саван — і у цій оздобі
ляжте в Англії, як в гробі!

Р. БЕРНС

ТОСТ

За здоров'я наших братів,
за відсутніх наших братів!
Хто б добра не схотів побажати їм —
хай би сам добра не зустрів.
Добро, в кого розум ясний,
добро, в кого чесна рука,
хто хоче добра Каледонії всій,
хто любить життя бідняка!

За здоров'я наших братів,
за відсутніх наших братів!
Хай отаман Чарлі буде здоров,
хоч мало в нього бійців!
Хай воля іде у наш край,
хай розум вартує її,
хай гине насильство й тирани нехай
здихають на вольній землі!

За здоров'я наших братів,
за відсутніх наших братів!
Хай живе наш Теммі, що звити гніздо
біля вуха закону зумів.

Хто пише й читає — тому
хай воля сміється всякчас.
Ми любимо правду і правду саму
висловлює кожен між нас.

За здоров'я наших братів,
за відсутніх наших братів!
За Майтленда й Вайкомба — й хай би тепер
їх ворог навік онімів!
Це стовбур червоний до пня,
це плоду здорового сік.
Хто ж наше убоге зневажить вбрання —
хай зневажений буде повік!

За здоров'я наших братів,
за відсутніх наших братів!
Хай буде здоров Маклеод, наш вождь,
що зріс між долин і кряжів.
Для друзів одкритий кордон,
безпечні їм підступ і злість.
А хто зневажає старий Албїон —
хай хліба його не їсть!

Р. БЕРНС

ПІСНЯ З «ВЕСЕЛИХ БРОДЯГ»

У чарках вино прозоре
грає, лється через край.
Знов і знов мій дикий хоре,
заспів п'яний починай!

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!
Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Ми привикли з лордів кпити,
глузувати з пишноти.
Нам однаково, де пити,
і в яким краю лягти.

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!
Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Ми йдемо в полях безкрайніх,
у шинках ми сидимо.
Ми з коханками у стайнях
ночі довгії спимо.

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!

Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Наше щастя перехоже
невідоме для вельмож.
І не знає шлюбне ложе
божевілля наших лож!

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!
Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Всі ми вдягнені убого,
хоч в очах огонь горить.
Не боїться той нічого
хто життям не дорожить!

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!
Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Тут, навколо бочки браги
тепло й затишно усім.
Нум, брати мої, бродяги,
пісню дзвінко закінчім!

К чорту лордів, к чорту суддів!
Воле радісна, живи!
Всі суди — для страхопудів,
для попів стоять церкви!

Р. БЕРНС

ВЕЛЬЗЕВУЛОВЕ ПОСЛАНІЄ

До його милости графа Бредалбейна, президента високої й справедливої Горянської Громади, скликаної 23 травня цього року, в Шекспірі, Ковент Гарден, обговорити способи, як би попередити замір п'ятисот горян, що, як повідомив про те Громаду пан Маккензі Аппелкрос, наслідились були тікати від своїх законних панів і господарів, чиею власністю вони були, щоб емігрувати з земель пана Макдоналда Гренгарі до пустель Канади, в пошуках за тією фантастичною річчю — Волею.

**Як добре, лорде, що турбот і ран
ти від голодних не зазнав горян,
що ті старці нікчемні та старчиці
клинком старим, чи кулею з рушниці
тебе в селян не відняли, а ти ж
такий їм любий, мов ягняті ніж!**

**Ти й Аппелкрос — ви діло добре знали,
що тих собак із ока не спускали.
Їм чорт не брат! Лиш погляд одверни —
всі як один втечуть від вас вони
за море — з ненависного полону —
щоб жити там по власному закону.**

Одважний Генкок, Франклін в тім краю
в горянську кров їм додали б вогню,
у них би Вашінгтон з'явивсь на чолі,
Монтгомері їх кликав би до волі,
аж поки (бозна у які діла
їх палкість ватагів би завела)
ті гольтіпаки, що зросли між гною,
права патриціїв забрали б з бою,
ні Секвіл мудрий, ні обачний Норт
не зупинили б тих страшних когорт.
І де вам Говів, де Клінтонів взяти,
щоб їх як слід по праву покарати,
щоб рід бунтарський з світу геть звести
й шотландську честь несхибно зберегти!
Чи ж має право кишло те нужденне
на хліб, на сон, та ба — на світло денне,
на волю? Ні! Хіба лише на те,
що ваша милість їм сами дасте.

Та слухай, слухай, лорде мій хоробрій,
по-моєму, ти з ними надто добрий.
А всі твої наглядачі й пани
(ні з ким не звикли панькатись вони)
ласкавих слів не витрачають марно,
а знай деруть своїх селян безкарно,
хоч рід горянський у нужді лий
лише гартує дух упертій свій.
Одважся, грянь на них, як грім із тучі,
кинь до в'язниць, замкни в льоху смердючі,
жени на поле юнаків усіх —

лиш праця й голод витверезять їх, —
а скільки там днотливих є дівчаток —
їм в Дрерілейн хороший дай порядок!
А потім, як жіноцтво й дітвора
з торбами прийдуть до твого двора,
убрані в лахи, од корости сірі
й гусей злякають на твоїм подвір'ї —
знайди який найдовший маєш бич,
собаку найстрашнішого поклич —
жени їх! Хай жінки біжать без тями
з своїми байстрюками і торбами!

Так і роби, мій лорде добрий! Знай,
що тільки ти у мій прибудеш край,
я не лишу тебе на призволяще,
я місце відведу тобі найкраще.
Тобі зрадіє Ірод, наче брат,
з тобою поряд сяде Полікрат.
Коли ж тобі і це не по заслuzі —
Алмагро і Пізарро дам я в друзі —
між них тебе не нападе нудьга.
А поки прийдеш — твій низький слуга

Вельзевул.

1 червня, від сотворіння світу
року 5790-го

П Р И М І Т К И

П'ЯТНАДЦЯТЬ РОКІВ

Вовчим Гніздом за часів Спартака раби називали Рим.

ЕСКІ БУХАРА

Так зветься колишня столиця колишнього Бухарського ханства, багата на мечеті, палади, духовні школи (медресе), цвинтарі та руїни, а також на базари, де гвіздяться тисячі кустарів. Ескі Бухара — узб. — Стара Бухара, названа так на відміну від промислової Нової Бухари, що виросла навколо ст. Каган, за 13 км на південь.

БУХАРА

За династії Саманідів (873—1005 рр.), як оповідають історики, Бухара була одним з найбагатших міст сходу.

САМАРКАНДІ

Афросіяб — легендарний цар, якому старі історики приписували заснування Самарканду.

З ЦИКЛУ ПРО УСМАНА

У с м а н М а х м а д а м і н з о д а — робітник Ферганських заводів, дехканин — відхідник з кишлака Янгалік, Гармського р-ну, в Таджикистані, що, повернувшись у Каратегін в 1919 р., став на чолі бідняцького повстання в Гармі в січні-лютому 1921 р., й закликав бідноту встановити радянську владу в Каратегіні. Повстання придушено, Усмана страчено й тіло його вкинуто в Сурхоб, одну з найбільших в Таджикистані рік, що протікає коло Гарму. Брат Усмана знайшов його тіло й поховав у кишлаку Янгалік.

До літа 1932 р., коли Таджикиський Науково-дослідний інститут почав збирати матеріали про Гармське повстання, Усман був постаттю майже легендарною.

К а р а т е г і н — давня назва частини гірського Таджикистану з центром у місті Гармі, де сидів бек.

Н е м а є в о б ш и р і Г а р м у... — майже дослівний переклад таджицької народної пісні з Усманівського циклу, записаної автором в кишлаку Ярхаб-і-Калон, Гармського р-ну, влітку 1932 р.

Я л д и м і ч — кишлак коло Гарму (8 км на схід), звідки вийшло багато учасників Усманського руху.

В а с і — славний привідця селянського повстання в Бальжуані, повішений у 80 рр. минулого століття.

КАРАХАН САРДАРОВ

Ім'я таджика-колгоспника, що з своїм загonom піймав відомого вождя басмачів Ібрагім-бека в липні, 1932 р.

ТРИ БАЛАДИ ПРО РОБІН ГУДА

За сюжетну основу для цих балад автор взяв тексти Чайлда з його багатомовного зібрання «The English and Scotch popular ballads», Boston, 1886. Спеціальний том цього видання присвячено баладам про Робін Гуда, народного героя, особу нібито неісторичну. Буржуазні вчені вважають, що образ Робін Гуда є втілення т. зв. сонячного міту — та й годі. Справді ж з'ясувати цей образ можна тільки пов'язавши виникнення його з розкладом феодалізму й селянськими війнами в Англії.

ДІСОН Г. БАЙРОН. ПІСНЯ ПРО ЛУДДИТІВ

В Англії на початку ХІХ ст. луддитами по фабричних містах називали руйнівників машин. 1811 року парламент ухвалив карати луддитів на смерть, і це дало привід Байронові виступити з першою промовою в палаті лордів проти цього білу.

З М І С Т

Х а р к і в.

Міста ростуть у роботі	5
До Гросового малюнку	7
П'ятнадцять років	8
Перед весною	15
Два солдати	18
Банкір	23
Джо	27
Привид	31

І з С х і д н о ї к н и г и

Марш ударників Турксибу	39
Пісня про Турксиб	41
Ескі Бухара	44
Бухара	45
Самарканд	48
Сталінабад	51

З циклу про Усмана:

1. Чим пишався ти, Каратегінче	54
2. Ні, не ланом високим	55
3. Тепер, Хакімà, ти будеш одна	56
4. Коли зрадив твій сон Ікрам.	56
5. Немає в обширі Гарму	57

6. Я ожив в запашнім кошляку Ялдиміч	5
7. Розтеклися бійці	5
8. У холодну січневу нічъ	6
9. Усмане, ти був поміж нами	61
10. Тут дикого каменю дикий лад	62
11. Пігмей скрадається у висоті	63
Карахан Сардаров	65
Доки буде земля афганська	67
Назокат	69
Дніпрельстан	73
Три балади про Робін Гуда	—
Молодість Робін Гуда	85
Робін Гуд і три хлопці	89
Смерть Робін Гуда	96
З англійської революційної поезії	
<i>Дж. Коннел.</i> Червоний прапор	105
<i>Е. Карпентер.</i> До Англії	107
<i>Дж. Г. Байрон.</i> Пісня для луддитів	109
<i>Ш. Б. Шеллі.</i> Англійці	110
» До англійців	112
<i>Р. Бернс.</i> Тост	114
» Пісня з «Веселих Бродяг»	116
» Вельзевулове посланіє	118
Примітки	121

Ціна 5 крб.
Оправа 40 коп.

